

Ewa Trojnar

WSPÓŁCZESNE WYZWANIA WSPÓŁPRACY INSTYTUCJONALNEJ TAJWANU W REGIONIE AZJI I PACYFIKU

Wprowadzenie

Współczesne wyzwania współpracy instytucjonalnej Tajwanu w regionie Azji i Pacyfiku wynikają przede wszystkim z jego specyficznej pozycji w systemie międzynarodowym, będącej efektem podziału, który dokonał się w ramach państwa chińskiego w 1949 r. Wówczas na Tajwanie schroniły się władze narodowe (Partia Narodowa, Kuomintang, KMT) Republiki Chińskiej, z kolei w Chinach kontynentalnych władzę przejęła Komunistyczna Partia Chin (KPCh) i proklamowała powstanie Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL). Nowy rząd w Pekinie, przywołując treści zawarte w konstytucji, od początku podkreślał, że terytorium wyspy stanowi jedną z prowincji Chin. Analogiczny pogląd wyrażał także rząd w Tajpej. Zgodnie z tymi założeniami istnieją tylko jedne Chiny – i obydwie rządy pretendują do tego, by pozostawać jedynym ich reprezentantem. Zastosowanie tego rozwiązania w stosunkach międzynarodowych doprowadziło do sytuacji, w której uznanie dla Republiki Chińskiej na Tajwanie deklarują obecnie tylko 22 państwa świata. Władze w Tajpej dokładają jednak wszelkich starań, aby pomimo proceduralnych i obiektywnych trudności realizować politykę coraz większej obecności Tajwanu w świecie. Sprzyja temu imponujący w skali międzynarodowej potencjał wyspy, szczególnie w wymiarze osiąganym wyników społeczno-gospodarczych i sukcesu przemian politycznych. Mimo to w 2015 r. Tajwan był członkiem jedynie 37 orga-

nizacji międzyrządowych i ich agend, a w zaledwie 21 miał status obserwatora¹. Były to w większości regionalne organizacje o charakterze technicznym. Niemniej jednak przypadek instytucjonalizacji stosunków Tajwanu w regionie Azji i Pacyfiku, będącym obszarem jego naturalnych interakcji międzynarodowych, wskazuje na skuteczność działań podejmowanych przez rząd w Tajpej. Celem artykułu jest ocena perspektyw, jakie niesie ten kierunek polityki dla wzmocnienia obecności Tajwanu na arenie międzynarodowej, na podstawie dotychczasowych osiągnięć w tym zakresie w regionie Azji i Pacyfiku. Analizie poddano obecny wizerunek Tajwanu w systemie międzynarodowym poprzez wskazanie jego potencjału oraz podsumowano efekty dotychczasowych działań władz w zakresie utrzymywania stosunków instytucjonalnych w regionie Azji i Pacyfiku.

Międzynarodowe otoczenie Tajwanu

Region Azji i Pacyfiku można uważać za środowisko międzynarodowe Tajwanu, co jest uzasadnione nie tylko położeniem wyspy u południowo-wschodniego wybrzeża kontynentu azjatyckiego. W wąskim ujęciu region ten wiąże się z lądowym sąsiedztwem zachodniej części Pacyfiku. Geograficznie tworzą go subregiony Azji Północno-Wschodniej, Azji Południowo-Wschodniej, a nawet Azji Południowej, której związki z Oceanem Spokojnym są naturalnie mniejsze. W szerokim zaś rozumieniu region Azji i Pacyfiku dotyczy oceanicznego sąsiedztwa państw położonych na Oceanie Spokojnym. W tym ujęciu jest tworzony przez subregiony Azji Wschodniej, Australii i Oceanii oraz Ameryki Północnej². Nierzadko, a szczególnie w stosunkach międzynarodowych, stosuje się także definicję regionu związaną z członkostwem w regionalnych instytucjach współpracy. Zasięg regionu wyznacza więc m.in. członkostwo w Forum Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC)³. W 2014 r. zrzeszało ono 21 gospodarek: Australię, Brunei Darussalam,

¹ Dane pochodzące z witryny internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Chińskiej (Tajwan), stan na 23.10.2015 r., zob. 國際組織參與現狀, 民國中國外交部, <http://www.mofa.gov.tw/igo/cp.aspx?n=DED5DAB0D6C7BED6> [dostęp: 23.10.2015]. Jak łatwo zauważyć, na liście 37 organizacji międzynarodowych, których Tajwan jest członkiem, znajdują się zarówno wyspecjalizowane organizacje międzynarodowe o uniwersalnym członkostwie, takie jak Światowa Organizacja Handlu (World Trade Organization, WTO), jaki i instytucje takie jak Forum Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (Asia Pacific Economic Cooperation, APEC).

² Szerzej na temat nazewnictwa regionu zob. *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Przemiany polityczne i społeczne. Studia i szkice*, t. 1, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, Warszawa 2004, s. 18–21.

³ Podobnie można określić zasięg regionu udziałem w Szczytach Azji Wschodniej (East Asia Summit, EAS), które tworzy 18 państw, a są to członkowie platformy ASEAN+3 (ASEAN, Chiny, Japonia, Republika Korei) oraz Australia, Federacja Rosyjska, Indie, Nowa Zelandia i Stany Zjednoczone. Inny, jeszcze szerszy obraz determinuje współpraca w ramach Forum Regionalnego ASEAN (ASEAN Regional Forum, ARF), w którym skład 10 państw członkowskich ASEAN uzupełnia 10 partnerów dialogu ASEAN, a są to: Australia, Kanada, Chiny, Unia Europejska, Indie, Japonia, Nowa Zelandia, Republika Korei, Rosja i Stany Zjednoczone, a także Papua-Nowa Gwi-

Filipiny, Indonezję, Japonię, Kanadę, Malezję, Nową Zelandię, Republikę Korei, Singapur, Tajlandię i Stany Zjednoczone oraz: Chiny, Hongkong, Chiński Tajpej, Meksyk i Papuę-Nową Gwineę, Chile, Peru, Rosję i Wietnam. Bez względu na zastosowane podejście badawcze, Tajwan pozostaje częścią regionu Azji i Pacyfiku.

„Problem Tajwanu”

Kwestia podziału państwa chińskiego w 1949 r. nie znalazła dotąd rozstrzygnięcia, ani przez zainteresowane strony, ani społeczność międzynarodową. Znaczny wpływ na taki stan rzeczy miały uwarunkowania międzynarodowe determinujące ład w tej części świata. W okresie zimnej wojny Tajwan został włączony w amerykańską strefę wpływów i stanowił ważny przyczółek dla realizacji polityki „powstrzymywania komunizmu” w Azji. Jej założenia opierały się na przekonaniu o jednolitym zagrożeniu ideologicznym ze strony Chińskiej Republiki Ludowej i Związku Radzieckiego. W celu powstrzymania rozlewu komunizmu w Azji, Stany Zjednoczone przeprowadzały w ciągu kolejnych dekad bezpośrednie interwencje wojskowe (wojna w Korei 1950–1953, wojna w Wietnamie 1965–1975), zawierały sojusze wielostronne (Organizacja Paktu Azji Południowo-Wschodniej, Southeast Asia Treaty Organisation, SEATO; 1954) oraz układy o bezpieczeństwie z państwami regionu (Japonia, 1951; Australia i Nowa Zelandia, 1951; Filipiny, 1951; Republika Korei, 1954; Tajlandia, 1962). Przy wsparciu Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników, Republika Chińska (Tajwan) utrzymywała członkostwo pierwotne w Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) i była traktowana jako jedyny reprezentant interesów narodu chińskiego. Rosnąca pozycja i rola ChRL w krajach Trzeciego Świata oraz nasilający się od końca lat 50. konflikt ze Związkiem Radzieckim o przewodnictwo w świecie komunistycznym doprowadziły w latach 70. do ocieplenia stosunków chińsko-amerykańskich. W następstwie tych wydarzeń w 1971 r. Republika Chińska utraciła członkostwo w ONZ, a w konsekwencji – w pozostałych organizacjach międzynarodowych. Zastąpiła ją Chińska Republika Ludowa (w tym również jako stały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ). W miarę upływu czasu większość państw świata zaczęła nawiązywać stosunki dyplomatyczne z ChRL, zrywając je jednocześnie z władzami Republiki Chińskiej. Warto odnotować, że przed rozstrzygnięciem na forum ONZ większość państw świata nadal traktowała władze w Tajpej jako jedynego legalnego reprezentanta całych Chin. Sytuacja ta jednak gwałtownie zaczęła się zmieniać po 1971 r. Do nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chińską Republiką Ludową doszło w 1979 r. Wydarzenia te nie doprowadziły jednak do ostatecznego rozstrzygnięcia kwestii Tajwanu. Tymczasem stosunki tajwańsko-amerykańskie zostały oparte na wewnętrznym prawie Stanów Zjednoczonych

nea, która ma status obserwatora ASEAN, oraz Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna, Mongolia, Pakistan, Timor Wschodni, Bangladesz i Sri Lanka.

i uregulowane w 1979 r. w Ustawie o stosunkach z Tajwanem (Taiwan Relations Act, TRA)⁴. TRA stała się podstawą amerykańskich gwarancji bezpieczeństwa dla rządu w Tajpej, co sprzyjało utrwaleniu podziału państwa chińskiego.

Na rozwiązanie problemu tajwańskiego nie wpłynęły także przemiany w świecie na przełomie lat 80. i 90. wywołane zakończeniem zimnej wojny, a także przyłączenie Tajwanu do rodziny państw demokratycznych, będące pokłosiem sukcesu tamtejszej transformacji ustrojowej. Podobnie rosnące znaczenie Chin w systemie międzynarodowym okazało się niewystarczającą przesłanką dla władz w Pekinie do szybkiego rozwiązania kwestii tajwańskiej na swoją korzyść. Z czasem przyjęto inną politykę, bazującą na wspieraniu współzależności pomiędzy podmiotami. Podczas gdy Tajwan starał się uzyskać bieżące korzyści w ramach negocjacji poszerzenia przestrzeni międzynarodowej w wymiarze politycznym, gospodarczym i społecznym, czego przykładem może być liczba organizacji międzynarodowych, których Tajwan stał się członkiem, cele strony chińskiej musiały zostać odsunięte w czasie. Taka postawa koresponduje z aspiracjami Chin do odgrywania coraz większej i odpowiedzialnej roli w systemie międzynarodowym. W 2005 r. władze ChRL przyjęły ustawę antysecesyjną (Anti-Secession Law), której celem było uściślenie wewnętrznego charakteru kwestii tajwańskiej⁵. Ustawa sankcjonowała użycie siły militarnej w przypadku ogłoszenia przez Tajwan niepodległości, zaistnienia sytuacji prowadzącej do tego aktu, a także po wyczerpaniu możliwości pokojowego zjednoczenia. Chociaż była to nienowa retoryka, to jednak w innej odsłonie nie tylko określała przyszłość Tajwanu, ale i wskazywała politykę, która może zyskać akceptację Chin. Ustawa wymieniała obszary negocjacji, na które może przystać strona chińska. W zakresie spraw międzynarodowych był to status polityczny władz Tajwanu oraz adekwatnie do niego – aktywność w przestrzeni międzynarodowej. Zarysowany obraz sytuacji międzynarodowej Republiki Chińskiej na Tajwanie pokazuje, że przed jej władzami stoi szereg wyzwań związanych chociażby z utrzymaniem *status quo*, które pomimo wielu ułomności chroni i gwarantuje podstawowe wartości społeczne, takie jak bezpieczeństwo, wolność, ład, sprawiedliwość i dobrobyt, co jak się powszechnie uważa, leży w gestii każdego państwa⁶.

Wizerunek Tajwanu na arenie międzynarodowej

Pomimo obiektywnych uwarunkowań skazujących Tajwan na ograniczoną pozycję w przestrzeni międzynarodowej, pochodzące od lat 90. z demokratycznych

⁴ *Taiwan Relations Act*, 10.04.1979, United States Code, <http://www.taiwandocuments.org/tra01.htm> [dostęp: 13.10.2015].

⁵ *Anti-Secession Law*, Adopted at the Third Session of the Tenth National People's Congress on March 14, 2005, <http://www.china.org.cn/english/2005lh/122724.htm> [dostęp: 21.10.2015].

⁶ R. Jackson, G. Sørensen, *Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych. Teorie i kierunki badawcze*, tłum. A. Czwojdrak, Kraków 2012, s. 3.

wyborów władze w Tajpej dbają o zapewnienie tam praw i wolności. W wielu obszarach swojej działalności władze te wyróżniają się nie tylko w skali regionu, ale i świata, skutecznie potwierdzając współczesny wizerunek Tajwanu jako kraju, którego mieszkańcy cieszą się nie tylko dostatnim życiem, ale i swobodami obywatelskimi. Nie rozwiązuje to oczywiście dylematu bezpieczeństwa Tajwanu, ale może na niego wpływać.

Tajwan zaliczany jest do grupy państw, które z sukcesem zdołały dokonać transformacji ustrojowej, przekształcając system polityczny z autorytarnego w demokratyczny w ramach tzw. trzeciej fali demokratyzacji. Według raportu *Freedom in the World* przygotowanego przez organizację Freedom House, tajwańską demokrację od połowy lat 90. cechuje wolność – status Tajwanu został określony jako wolny (*free*) na podstawie szacunku wskaźnika wolności⁷. Do jego obliczenia szacuje się poziom wolności obywatelskich i praw politycznych w skali od 1 do 7 (niskie wyniki wskazują na ich poszanowanie, a wysokie – na brak). W 2014 r. wskaźnik wolności Tajwanu wyniósł 1,5: przy 2 pkt za poziom wolności obywatelskich, a 1 pkt – praw politycznych. Według innego wskaźnika, opracowanego przez tygodnik „The Economist”, system polityczny Tajwanu w 2014 r. został zaliczony do tzw. demokracji ułomnych (*flawed democracies*) z wynikiem indeksu demokracji 7,65 w skali od 0 do 10. Wartość indeksu wskazała na 35. pozycję ze 167 państw w rankingu i wysokie miejsce w pierwszej ćwiartce najbardziej demokratycznych systemów politycznych świata, z takimi państwami regionu Azji i Pacyfiku jak: Nowa Zelandia (4. pozycja), Australia (9.), Stany Zjednoczone (19.), Japonia (20.) i Republika Korei (21.), które jednak z wyższymi wynikami zaliczane są do pełnych demokracji (*full democracies*). Inne ułomne demokracje w najbliższym sąsiedztwie Tajwanu, o znacznie niższych wynikach wskaźnika demokracji, to: Timor Wschodni (46. pozycja) Indonezja (49.), Filipiny (53.), Maleszja (65.), Hongkong (66.) oraz Singapur (75.)⁸.

W skali międzynarodowej Tajwan wyróżnia się sukcesami w rozwoju społeczno-gospodarczym. Wielkość nominalnego PKB w 2013 r. na poziomie 489 mld USD usytuowała Tajwan w gronie 20 największych gospodarek świata. Według danych Światowej Organizacji Handlu Tajwan był 20. co do wielkości eksporterem dóbr na świecie i 18. ich importerem. Eksport usług dla biznesu plasował Tajwan na 26. pozycji na świecie, a ich import – na 30.⁹ Tajwańską gospodarkę cechuje też znaczna konkurencyjność. Przykładowo, w światowym raporcie *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, przygotowanym przez World Economic Forum, Tajwan zajął 14. miejsce (na 144 badane gospodarki). W regionie Azji i Pacyfiku Tajwan wyprzedziły: Singapur (2. pozycja na świe-

⁷ *Freedom in the World 2015. Discarding Democracy: Return to the Iron First*, Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2015> [dostęp: 21.10.2015].

⁸ *Democracy Index 2014. Democracy and its discontents*, s. 4.

⁹ *The Republic of China Yearbook 2014*, Executive Yuan, Republic of China (Taiwan), s. 122.

cie), Japonia (6.) i Hongkong (7.). Wyniki te zostały skalkulowane na podstawie oceny 12 czynników konkurencyjności, a są to: instytucje, infrastruktura, środowisko makroekonomiczne, zdrowie i podstawowa edukacja, szkolnictwo wyższe i doksztalcanie, efektywność rynku towarów, efektywność rynku pracy, rozwój rynku finansowego, gotowość technologiczna, rozmiary rynku, złożoność biznesu oraz innowacyjność, które łącznie tworzą indeks konkurencyjności globalnej (Global Competitiveness Index, GCI). Wartość GCI tajwańskiej gospodarki w 2014 r. wyniosła 5,3 (w skali od 1 do 7, gdzie wyższe wyniki wskazują na lepszą konkurencyjność)¹⁰.

Według raportu Grupy Banku Światowego *Doing Business 2015*, w którym ocenie poddano 189 gospodarek świata, na podstawie badania przepisów prawa pod kątem warunków wykonywania działalności gospodarczej, Tajwan osiągnął 19. pozycję w świecie. Wynikiem 78,73, w skali od 0 do 100, gdzie wyższy wskaźnik wskazuje na występowanie dogodniejszego otoczenia dla biznesu, Tajwan przekroczył średnią dla regionu Azji i Pacyfiku, która wyniosła 63,19, i wyprzedził Japonię (74,8; 29. pozycja). Wyższe od tajwańskiej lokaty pozycje zajęły: Singapur (88,27; 1.), Nowa Zelandia (86,91; 2.), Hongkong (84,97; 3.), Republika Korei (83,4; 5.), Stany Zjednoczone (81,98; 7.), Australia (80,66; 10) i Malesja (78,83; 18.)¹¹.

Sukcesy przemian politycznych i gospodarczych kontrastują z międzynarodową pozycją Tajwanu. W 2014 r. uznanie międzynarodowe dla Republiki Chińskiej na Tajwanie deklarowały 22 państwa świata. W tym gronie znalazły się trzy państwa afrykańskie: Burkina Faso, Suazi i Wyspy Świętego Tomasza i Książęca; 12 państw latynoamerykańskich: Belize, Dominikana, Gwatemala, Haiti, Honduras, Nikaragua, Panama, Paragwaj, Saint Kitts i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenadyny, Salwador; jedno państwo europejskie – Stolica Apostolska. W regionie Azji i Pacyfiku było to sześć mini państw wyspiarskich: Kiribati, Nauru, Palau, Tuvalu, Wyspy Marshalla i Wyspy Salomona. Zgodnie z polityką jednych Chin, według której istnieje tylko jedno państwo chińskie, nawiązanie stosunków dyplomatycznych z Republiką Chińską na Tajwanie wyklucza uznanie Chińskiej Republiki Ludowej. Z tego powodu utrzymanie 22 sojuszników dyplomatycznych należy zaliczyć do wymiernych osiągnięć Tajwanu. Obok oficjalnych stosunków z tymi podmiotami Tajwan utrzymuje *quasi*-dyplomatyczne stosunki z 57 państwami świata, a swoje interesy reprezentuje poprzez instytucje nieposiadające pełni przywilejów dyplomatycznych, których w 2014 r. było ponad 90. Na analogicznych zasadach funkcjonują reprezentacje państw obcych na Tajwanie.

¹⁰ *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, ed. by K. Schwab, World Economic Forum, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf [dostęp: 13.10.2015].

¹¹ *Doing Business 2015: Going Beyond Efficiency*, World Bank, Washington DC 2014, <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2015> [dostęp: 13.10.2015].

Podobnie problematyczna pozostaje także kwestia członkostwa Tajwanu w organizacjach międzynarodowych. W 2014 r. Tajwan miał je w 37. organizacjach i ich jednostkach o charakterze międzyrządowym¹², a w 21. – status obserwatora. Większość tych organizacji tworzą podmioty państwowe lub ich organy albo gospodarki regionu Azji i Pacyfiku. Są to przeważnie organizacje o zasięgu regionalnym, które nie mają charakteru politycznego. Odnoszą się do współpracy w zakresie wyzwań rozwojowych, przed którymi stoją członkowie w obszarze handlu, finansów, rolnictwa czy rybołówstwa.

Podjęwane przez władze w Tajpej starania o poszerzenie przestrzeni międzynarodowej Tajwanu nie przesłaniają bieżącej troski o zapewnienie bezpieczeństwa narodowego. Według szacunków Sztokholmskiego Międzynarodowego Instytutu Badań nad Pokojem (Stockholm International Peace Research Institute) w 2014 r. tajwańskie wydatki na zbrojenia wyniosły 10,24 mld USD, co stanowiło 2% PKB i 10,6% wydatków rządowych. Na podobnym poziomie są udziały wydatków na zbrojenia w rocznym budżecie przykładowo Republiki Korei (12,1%), Stanów Zjednoczonych (9,5%) i Chin (7,3%), w każdym z przypadków bezwzględne kwoty są jednak o wiele większe, odpowiednio: 36,67 mld USD, 609,91 mld USD i 216,37 mld USD¹³.

Tajwańskie wydatki na obronność utrzymywane są na wysokim poziomie od wielu dekad, co wpływa na dobry stan wyposażenia armii. W konsekwencji Tajwan zajmuje czołowe pozycje w światowych rankingach potęgi militarnej. Przykładowo według raportu naukowców grupy Credit Suisse z września 2015 r. oceniającego zdolność bojową i skuteczność armii na świecie Tajwan zajął 13. pozycję na 20, z wynikiem indeksu 0,32. Ocenie poddano sześć elementów: liczbę żołnierzy w służbie czynnej, liczbę czołgów, helikopterów bojowych, samolotów, lotniskowców i łodzi podwodnych. Ranking otwierały Stany Zjednoczone (0,94), na drugim miejscu była Federacja Rosyjska (0,8), trzecim – ChRL (0,79), a kolejne pozycje zajęły: Japonia (0,72), Indie (0,69), Francja (0,61), Republika Korei (0,52), Włochy (0,52), Wielka Brytania (0,5) i Turcja (0,47), Pakistan (0,41) i Egipt (0,34). W analizie potencjału militarnego Tajwanu należy podkreślić, że według raportu Credit Suisse wartość indeksu zbliżoną do Tajwanu osiągnął Izrael (0,32), Australia (0,3), a niższe – Tajlandia (0,28), Polska (0,23), Niemcy (0,19), Indonezja (0,12) i Kanada (0,1). Wysokiej pozycji Tajwanu w rankingu nie należy odczytywać nazbyt optymistycznie, gdyż ocenie poddano jedynie konwencjonalne siły zbrojne. Rosja i Stany Zjednoczone posiadają łącznie ponad 90% światowych

¹² Dwie instytucje, poświęcone rozwojowi rolnictwa, mają swoje siedziby na Tajwanie, a są to: World Vegetable Center oraz Food and Fertilizer Technology Center for the Asian and Pacific Region.

¹³ *SIPRI Military Expenditure Database*, Stockholm International Peace Research Institute, http://www.sipri.org/research/armaments/milex/research/armaments/milex/milex_database [dostęp: 12.10.2015].

zasobów broni jądrowej¹⁴. Nie należy jednocześnie pomijać faktu nieznacznie rosnących zasobów tego typu broni w posiadaniu Chin¹⁵.

Osiągnięcia Tajwanu w obszarze współpracy instytucjonalnej

Wśród organizacji międzyrządowych, których Tajwan jest członkiem, kilka zasługuje na szczególną uwagę z powodu przyjętych specyficznych rozwiązań umożliwiających jednoczesne członkostwo obydwu państw chińskich. Z uwagi na sprzeciw ChRL wobec członkostwa Republiki Chińskiej lub Tajwanu w organizacjach międzynarodowych, wskazującego na odrębność polityczną terytorium wyspy, władze w Tajpej, kreśląc różne strategie negocjacyjne w tym zakresie, odwołują się do alternatywnych nazw własnych: Chiński Tajpej (Chinese Taipei); Tajpej, Chiny (Taipei, China), lub opisowych, takich jak: oddzielny obszar celny (*separate customs territory*) lub podmiot odpowiedzialny za rybołówstwo (*fishing entity*) czy zdrowie (*health entity*). Nie dość, że to niewątpliwie kompromisowe podejście nie przesądza o sukcesie w negocjacjach z Chinami, to dodatkowo podsyca na Tajwanie polemikę o celu tych działań, w której argumenty o dobrowolnej degradacji statusu ścierają się z pragmatycznym podejściem do zabezpieczania interesów poprzez udział w procesie decyzyjnym na arenie międzynarodowej. Jednocześnie faktem jest także opieszałość czy nawet bierność społeczności międzynarodowej w rozwiązywaniu tego problemu. Można ją interpretować jako oddanie decydującego głosu w sprawie członkostwa Tajwanu w organizacjach międzynarodowych Chinom oraz przyzwolenie na poszerzenie się *quasi*-państwowych rozwiązań.

Republika Chińska pozostaje członkiem pierwotnym Azjatyckiego Banku Rozwoju (Asian Development Bank, ADB), założonego w 1966 r. Po tym jak w 1983 r. Chińska Republika Ludowa zgłosiła chęć członkostwa w ADB, pojawił się problem formalnego utrzymania członkostwa Tajwanu, który już wówczas był ważnym donatorem projektów tej organizacji. Ponieważ potencjalne wykluczenie Tajwanu z ADB spotkało się ze sprzeciwem Stanów Zjednoczonych i Japonii, pojawiły się alternatywne pomysły co do zmiany nazwy, pod jaką Tajwan mógłby pozostać członkiem tej organizacji: „China (Taiwan)”, „China (Taipei)” albo „Taiwan, China”. Ostatecznie w 1986 r., wraz z wejściem do organizacji ChRL, zmieniono nazwę na „Tajpej, Chiny” („Taipei, China”), co rząd w Tajpej oprotestował, nie wysyłając w 1986 i 1987 r. delegacji na roczne spotkania ADB. Strona tajwańska nie odstąpiła wprawdzie od protestów przeciwko jednostronnej zmianie

¹⁴ *The End of Globalization or a more Multipolar World?*, <http://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/index.cfm?fileid=EE7A6A5D-D9D5-6204-E9E6BB426B47D054>, s. 41 [dostęp: 14.10.2015].

¹⁵ *Nuclear forces*, SIPRI, <http://www.sipri.org/research/armaments/nuclear-forces> [dostęp: 13.12.2015].

nazwy, jednak aktywnie uczestniczy w pracach ADB¹⁶. Na przestrzeni lat wzrosło zaangażowanie ChRL w prace ADB. W 2013 r. Tajwan posiadał 1,094% udziałów w ADB, a Chiny – 6,473%, co przekładało się na odpowiednio 1,174% i 5,447% głosów. Organizacja ta zrzesza obecnie 67 podmiotów, których większość, bo aż 48, leży w regionie Azji i Pacyfiku¹⁷. ABD pozostaje więc przykładem organizacji międzynarodowej, w której pracach uczestniczą jednocześnie obydwa państwa chińskie. Osobne członkostwo ma także Hongkong, występujący pod nazwą „Hongkong, Chiny”.

Do ważnych ustępstw strony chińskiej na rzecz Tajwanu należy zaliczyć zgodę na włączenie się we współpracę instytucjonalną w ramach gremiów niewymagających członkostwa politycznego. W 1991 r. „Chiński Tajpej” („Chinese Taipei”) wszedł do Forum Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (Asia Pacific Economic Cooperation, APEC). Członkostwo w APEC stało się możliwe poprzez splot kilku czynników. Po pierwsze, dzięki poparciu Republiki Korei, do 1992 r. uznającej Republikę Chińską. Po drugie, ze względu na status APEC, który jest raczej zorganizowaną instytucją międzynarodową, która nie posiada statutu regulującego prawa i obowiązki członków, chociaż wypracowała strukturę spotkań, których koordynacją zajmuje się Sekretariat APEC ze stałą siedzibą w Singapurze. Po trzecie, nie bez znaczenia był fakt niskich notowań międzynarodowych ChRL po wydarzeniach na placu Tiananmen w 1989 r., kiedy doszło do siłowego stłumienia prodemokratycznych demonstracji. Po czwarte, sukcesem okazały się negocjacje tajwańsko-chińskie, podczas których Tajwan przystał na ograniczenia co do poziomu jego reprezentacji w spotkaniach APEC – prezydent Republiki Chińskiej nie uczestniczy w dorocznych spotkaniach liderów, ale desygnuje zastępcę. Na równych zasadach przedstawiciele Tajwanu mogą brać udział w spotkaniach na szczeblu ministerialnym. Strona tajwańska przystała także na nazwę, na którą należały władze ChRL. Wraz z Tajwanem do APEC przyjęto Chiny i Hongkong. W 2014 r. forum zrzeszało 21 gospodarek regionu Azji i Pacyfiku. Mając na uwadze przedstawione wyżej uwarunkowania, członkostwo „Chińskiego Tajpej” w APEC trudno poczytywać za przełomowe osiągnięcie tajwańskiej dyplomacji w zakresie równoległego członkostwa Tajwanu i Chin w organizacjach międzynarodowych.

1 stycznia 2002 r. Tajwan wszedł do Światowej Organizacji Handlu, a więc wyspecjalizowanej organizacji międzynarodowej o uniwersalnym członkostwie, jako „Oddzielny obszar celny Tajwanu, Penghu, Kinmen i Matsu” (Separate Customs Territory of Taiwan, Penghu, Kinmen and Matsu). W tym przypadku nie wykorzystano argumentu o członkostwie pierwotnym, chociaż Republika Chińska była w gronie 23 państw-sygnatariuszy Układu Ogólnego w sprawie Taryf Celnych i Handlu (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) podpisanego 21 maja

¹⁶ B.A. Lindemann, *Cross-Strait Relations and International Organizations. Taiwan's Participation in IGOs in the Context of Its Relationship with China*, Wiesbaden 2014, s. 72–74.

¹⁷ *ADB Financial Profile 2014*, Asian Development Bank, <http://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/42746/adb-financial-profile-2014.pdf> [dostęp: 21.10.2015].

1948 r. (już rok później złożyła wniosek o wystąpienie z GATT). W 1965 r. Tajwan wystąpił o status obserwatora, który uzyskał. Jednak już w 1971 r. status ten został uchylony. W 1986 r. rząd w Pekinie starał o przywrócenie członkostwa Chinom. Wtedy udziałem w GATT zainteresował się także rząd w Tajpej. Formalny wniosek o przyjęcie do tej organizacji złożono 1 stycznia 1990 r. Od września 1992 r. w ramach GATT pracowała specjalna grupa robocza rozpatrująca kandydaturę Tajwanu. ChRL uzależniła swoją zgodę na członkostwo Tajwanu od spełnienia przez organizację następujących warunków: „nie” dla nazwy Republika Chińska, „nie” dla innych nazw wskazujących na istnienie dwóch Chin albo Chin i Tajwanu, „nie” dla wejścia do GATT przed Chinami. W 1992 r. Tajwan uzyskał status obserwatora GATT, a w 1999 r. był już formalnie gotowy wejść do organizacji. Na to Tajwan czekał jednak aż do przyjęcia Chin do WTO w grudniu 2001 r.¹⁸ Członkostwo Tajwanu w WTO sprzyjało głównie realizacji celów gospodarczych. Poprzez ograniczenie protekcjonizmu umożliwiło dotarcie na nowe rynki, co miało kluczowe znaczenie w realizacji polityki współpracy z państwami regionu Azji i Pacyfiku. Służyło także realizacji celów politycznych: pozwalało omijać ograniczenia i dostrzec do szerokiego grona podmiotów międzynarodowych.

Tajwan, kierując się pragmatycznym podejściem do członkostwa w organizacjach międzynarodowych ds. rybołówstwa, zaakceptował członkostwo jako podmiot rybacki (*fishing entity*) „Chiński Tajpej” („Chinese Taipei”). Nie bez znaczenia był fakt, że pozostaje on ważnym w skali światowej podmiotem zajmującym się połowami i rynkiem przetwórczym ryb, więc jego nieobecność nie tylko utrudniała zarządzanie łowiskami, ale uniemożliwiała narzucanie nań ograniczeń połowowych czy obowiązków dotyczących kontroli. W 2002 r. podmiot rybacki Chiński Tajpej został przyjęty do Rozszerzonej Komisji ds. Ochrony Tuńczyka Południowego (Extended Commission for the Conservation of Southern Bluefin Tuna, CCSBT), a w 2004 r. – do Komisji ds. Rybołówstwa na Zachodnim i Środkowym Pacyfiku (Western and Central Pacific Fisheries Commission, WCPFC). W 2010 r. uzyskał członkostwo w Międzyamerykańskiej Komisji ds. Tuńczyka Tropikalnego (Inter-American Tropical Tuna Commission, IATTC), a dwa lata później – w Regionalnej Organizacji ds. Zarządzania Rybołówstwem na Południowym Pacyfiku (South Pacific Regional Fisheries Management Organisation, SPRFMO). Warto nadmienić, że do dwóch ostatnich organizacjach należą także Chiny.

Strona chińska przez wiele lat blokowała włączenie się Tajwanu we współpracę na rzecz ochrony zdrowia na forach organizacji międzynarodowych. Nawet epidemia SARS, która wybuchła w południowych Chinach w 2003 r. i stamtąd przedostała się na Tajwan, okazała się niewystarczającym dla społeczności międzynarodowej powodem do wsparcia idei członkostwa Tajwanu w tych gremiach. Dopiero od 2009 r. Chiński Tajpej jako obserwator bierze udział w dorocznych obradach Światowego Zgromadzenia Zdrowia (World Health Association, WHA)

¹⁸ WTO successfully concludes negotiations on China's entry, 17.09.2001, Press/243, WTO, http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm [dostęp: 23.10.2015].

w ramach Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization, WHO). W 2013 r. Tajwan został zaproszony do gościnnego udziału w obradach Organizacji Międzynarodowej Lotnictwa Cywilnego (International Civil Aviation Organization, ICAO). Koncentrując się na członkostwie w organizacjach wyspecjalizowanych, od 2009 r. Tajwan zaniechał praktyki wykorzystywania swoich sojuszników dyplomatycznych do składania dorocznych aplikacji o rozpatrzenie jego członkostwa w ONZ, które skazane na niepowodzenie przy niezmiennym sprzeciwie Chin, mogły realizować jedynie lokalne cele polityczne rządzących na Tajwanie.

Wśród działań Tajwanu na rzecz aktywnej obecności na arenie międzynarodowej należy wskazać po pierwsze wsparcie sojuszników dyplomatycznych, z których zdecydowana większość to małe państewka uzależnione od pomocy zagranicznej, przeznaczanej na podstawowe potrzeby rozwojowe o charakterze społecznym i gospodarczym, szczególnie w zakresie rolnictwa. Po drugie, aktywność w obszarze pomocy międzynarodowej, która skierowana jest także do innych państw, m.in. borykających się ze skutkami katastrof naturalnych, jak w ostatnich latach Haiti (2010), Japonia (2011) czy Filipiny (2013). Pomoc rozwojowa Tajwanu sięga ponad pół procent PKB, w 2013 r. wyniosła 271,7 mln USD¹⁹. Polityka pomocowa nie ogranicza się jedynie do wydatkowania środków finansowych. Jej założenia nie marginalizują zobowiązań międzynarodowych (pomimo iż nie wiążą one formalnie Tajwanu ze względu na jego nieobecność w organizacjach międzynarodowych), tj. Deklaracji paryskiej w sprawie efektywności pomocy (Paris Declaration on Aid Effectiveness) z 2005 r., Programu działań z Akry (Accra Agenda for Action) z 2008 r., a także Milenijnych celów rozwoju (Millennium Development Goals) przyjętych i realizowanych przez członków ONZ.

Nierozwiązana kwestia tajwańska pozostaje czynnikiem przesądzającym o możliwościach włączenia Tajwanu w procesy instytucjonalnej współpracy w regionie Azji i Pacyfiku. Zmiany w tym zakresie zależą nie tylko od elastyczności polityki Chin, ale także samego Tajwanu. Podczas gdy na kontynencie utrzymuje się monopol władzy Komunistycznej Partii Chin, terytorium wyspy pozostaje w rękach władz wyłanianych w demokratycznych wyborach. W latach 2000–2008, przypadających na rządy opozycyjnej Demokratycznej Partii Postępowej (Democratic Progressive Party, DPP), negocjacje dwustronne zostały zasadniczo zawieszone. Powrót do stołu rozmów utorowały kontakty pomiędzy politykami KPCh a KMT w maju 2005 r., wznowiono je jednak dopiero w 2008 r., kiedy Kuomintang zdobył pełnię władzy, wygrywając wybory prezydenckie i parlamentarne. Strategia rozwoju stosunków z Chinami została oparta na formule: „nie dla zjednoczenia, nie dla niepodległości i nie dla użycia siły” (*no unification, no independence and no use of force*). Strony powróciły do rozmów, akceptując odmienną interpretację zasady „jednych Chin”, ale KMT podtrzymywał swoje stanowisko, że izolacja Tajwanu na arenie międzynarodowej stanowi przeszkodę dla rozwoju wzajemnego

¹⁹ Query Wizard for International Development Statistics, OECD, 2014, <http://www.oecd.org/dac/stats/idsonline.htm> [dostęp: 3.09.2014].

zaufania. Jedną z pierwszych decyzji chińskiej polityki władz w Tajpej, w czasie gdy urząd prezydenta sprawował Ma Ying-jeou (2008–2016), w ramach zainicjowanej w 2008 r. „realnej dyplomacji” (*viable diplomacy*), było uruchomienie bezpośrednich połączeń lotniczych, morskich i pocztowych pomiędzy Tajwanem a Chinami. Kierunek ten wzmocniło zawarcie przez strony Porozumienia ramowego o współpracy gospodarczej (Economic Cooperation Framework Agreement, ECFA) w 2010 r. Umowa regulowała preferencyjne warunki handlu pomiędzy partnerami, otwierając chiński rynek na tajwańskie produkty szerzej niż odwrotnie i zdecydowanie wyprzedzając regulacje, które partnerzy przyjęli, wstępując do WTO. ECFA stanowiła ważny etap liberalizacji handlu pomiędzy partnerami²⁰. W deklaracjach tajwańskich polityków miała także utorować Tajwanowi drogę do negocjacji umów z innymi partnerami w regionie, co wkrótce faktycznie się stało. Warto dodać, że przystępując do negocjacji ECFA, Tajwan miał podpisane tylko cztery umowy o wolnym handlu, które zostały zawarte za rządów Demokratycznej Partii Postępowej (2000–2008) z sojusznikami z Ameryki Środkowej: Panamą (2003), Gwatemalą (2005), Nikaraguą (2006), a także Salwadorem i Hondurasem (2007). W następstwie ECFA zawarto dwie umowy o współpracy gospodarczej na preferencyjnych zasadach z regionalnymi partnerami: Singapurem i Nową Zelandią (obydwie w 2013 r.). W umowach tych Tajwan występował zgodnie z nazwą stosowaną w WTO jako Oddzielny obszar celny Tajwanu, Penghu, Kinmen i Matsu. Kolejnym sukcesem władz Tajwanu na drodze internacjonalizacji było porozumienie w zakresie inwestycji zawarte z Japonią w 2011 r. Tym razem podmiotami umów były instytucje odpowiedzialne za współpracę dwustronną, a więc *quasi*-placówki dyplomatyczne: tajwańska – Association of East Asian Relations i japońska – Interchange Association. W kolejnych latach strony podpisały także umowę w zakresie wzajemnego uznania maszyn i produktów elektronicznych w 2012 r., protokół ustaleń w zakresie współpracy przemysłowej w 2012 r., a także umowę o współpracy w obszarze handlu elektronicznego w 2013 r.

Perspektywy dalszej współpracy instytucjonalnej w regionie Azji i Pacyfiku

Tajwan podejmuje starania włączenia w dwa regionalne bloki handlowe. Pierwszy z nich to Partnerstwo Transpacyficzne (Trans-Pacific Partnership, TPP), które obejmuje: Australię, Brunei, Chile, Japonię, Kanadę, Malezję, Meksyk, Nową Zelandię, Peru, Singapur, Stany Zjednoczone i Wietnam. Umowa TPP została zawarta 5 września 2015 r. Drugi blok – Regionalne Kompleksowe Partnerstwo Gospodarcze (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) – jest

²⁰ Szerzej zob. *Cross Straits Economic Cooperation Framework Agreement*, <http://www.ecfa.org.tw/EcfaAttachment/ECFADoc/ECFA.pdf> [dostęp: 13.10.2015]; Ł. Gacek, E. Trojnar, *Pokoje negocjacje czy twarda gra? Rozwój stosunków ponad Cieśniną Tajwańską*, Kraków 2013.

projektowane wokół 10 członków Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) i 6 partnerów dialogu, czyli: Australii, Chin, Indii, Japonii, Nowej Zelandii i Republiki Korei, z którymi ASEAN zawarł osobne porozumienia o wolnym handlu. Najważniejszym czynnikiem dotyczącym składu podmiotowego obydwu bloków pozostaje ekskluzywność udziału w odniesieniu do dwóch największych państw: albo udział Stanów Zjednoczonych (TPP), albo ChRL (RCEP). Członkostwo w każdym z nich byłoby dla Tajwanu pożądane z kilku powodów. Po pierwsze, uwzględniając kalkulacje czysto ekonomiczne, nowe bloki handlowe otwierają przed tajwańskimi producentami nowe rynki zbytu o wysokim potencjale. TPP ma utworzyć kompleksową i wysokiej jakości strefę wolnego handlu, która również służyłaby podnoszeniu standardów tajwańskiej produkcji eksportowej. Po drugie, istotne są kwestie bezpieczeństwa związane z rozszerzaniem przestrzeni międzynarodowej Tajwanu. Zgoda na przyłączenie Tajwanu do TPP wzmacniałaby jego bezpieczeństwo ekonomiczne poprzez zmniejszenie dynamicznie rosnącej zależności handlowej od rynku na kontynencie i w państwach Azji Południowo-Wschodniej silnie związanych z Chinami. Silniejsze związanie z Chinami poprzez RCEP otwierałoby Tajwan na nowe inicjatywy międzynarodowe rządu w Pekinie, takie jak np. „jeden pas, jeden szlak” (*yidai yilu*) – utworzenia lądowych i morskich połączeń pomiędzy Chinami a Europą²¹, której instrumentem finansowym jest powołany w 2015 r. Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB). Tajwan pod nazwą Chiński Tajpej zgłosił gotowość przyłączenia się do AIIB na etapie tworzenia tej organizacji, co jednak ostatecznie nie zyskało aprobaty Chin²². Po trzecie, udział Tajwanu w jednym z bloków handlowych umacniałby związki strategiczne z wiodącym podmiotem w regionie – w tym przypadku albo Stanami Zjednoczonymi, albo Chińską Republiką Ludową. Trudno sądzić, że nie miałyby to przełożenia na ewolucję kwestii tajwańskiej w przyszłości.

Kreśląc scenariusze przyszłej współpracy instytucjonalnej Tajwanu w regionie Azji i Pacyfiku, warto zwrócić uwagę, że w gronie partnerów zainteresowanych bilateralnymi porozumieniami z Tajwanem znajdują się Indie, Indonezja i Filipiny, czyli państwa zaangażowane w negocjacje RCEP.

Tymczasem należy też zauważyć wznowienie negocjacji tajwańsko-ameerykańskiego porozumienia w sprawie handlu i inwestycji (Trade and Investment Framework Agreement – TIFA) w 2013 r. Rozmowy na temat TIFA, nawet jeśli traktowane jako luźna płaszczyzna konsultacyjna między obydwojema rządami, zawieszono w latach 2007–2012 ze względu na sporne tematy. W 2013 r. uzgodnio-

²¹ *Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road*, 28.03.2015, National Development and Reform Commission, Peoples Republic of China, http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html [dostęp: 14.10.2015].

²² N. Gan, *Beijing blocks Taiwan from becoming founding member of China-led AIIB*, „South China Morning Post”, 14.04.2015, <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1765439/beijing-blocks-taiwan-becoming-founding-member-china> [dostęp: 14.10.2015].

no jednak, że prace grup roboczych będą się koncentrować na kwestii inwestycji i technicznych barier w handlu. Strony uzgodniły także, że ściślejsza współpraca w ramach WTO i APEC przyspieszy negocjacje w zakresie przygotowania porozumień o współpracy w zakresie technologii informacyjnych oraz usług²³.

W analizie możliwości poszerzenia udziału Tajwanu w przestrzeni międzynarodowej warto odwołać się do akceptacji Tajwańczyków dla tej polityki. Badanie sondażowe przeprowadzone w 2007 r. wskazało na 73,4% poparcia dla potencjalnej aplikacji do ONZ pod nazwą „Tajwan”, jednocześnie 78% pytanym wyraziło sprzeciw wobec stwierdzenia: „Tajwan nie jest upoważniony do wstąpienia do Organizacji Narodów Zjednoczonych, będąc częścią Chin”²⁴. Warto też zaznaczyć, że w 2008 r. odbyły się referenda poświęcone członkostwu Tajwanu w organizacjach międzynarodowych, które z powodu silnego upolitycznienia nie oddają rzeczywistych opinii Tajwańczyków. Pierwsze dotyczyło przyzwolenia na to, by rząd aplikował o członkostwo w ONZ jako „Tajwan”, autorem byli politycy Demokratycznej Partii Postępowej. Sformułowano je, nazywając Tajwan „międzynarodową sierotą” oraz wspominając o konieczności poprawienia statusu międzynarodowego Tajwanu²⁵. W drugim referendum, zaproponowanym przez KMT, pytano o akceptację powrotu narodu do ONZ i innych organizacji międzynarodowych na podstawie pragmatycznej i elastycznej strategii użycia nazwy, pod którą zostanie przygotowana aplikacja. Mogło zatem chodzić o nazwę „Republika Chińska”, „Tajwan” lub inną, której zastosowanie przyniesie sukces i pozwoli zachować godność narodu. Przy podobnej frekwencji, ponad 35% w obydwu referendach, 94,01% głosujących udzieliło twierdzącej odpowiedzi na pierwsze pytanie, 87,27% – na drugie²⁶. Wynik naturalnie oddaje raczej dość równy podział sympatii politycznych Tajwańczyków pomiędzy dwa główne ugrupowania (KMT i DPP) niż kierunek, który powinna obrać tajwańska polityka. Co do prognoz stabilizacji wewnętrznej sytuacji politycznej Tajwanu wydaje się, że najważniejszym czynnikiem zmiany pozostaje czas, w którym mogłoby nastąpić wzmocnienie tajwańskiej tożsamości narodowej. Warto podkreślić, że w 2000 r. deklarowało ją 40,8% mieszkańców Tajwanu, w 2008 r. – 52,1%, a w 2012 r. – 59% przy stałym spadku udziału tożsamości chińskiej i mieszanej – jednocześnie chińskiej i tajwańskiej²⁷.

²³ *The Republic of China Yearbook 2014...*, s. 15–16.

²⁴ *Applying to participate in the United Nations under the name of Taiwan has won extensive support of Taiwan's mainstream public opinion (2007–08)*, Mainland Affairs Council, Republic of China (Taiwan), <http://www.mac.gov.tw/ct.asp?xItem=54589&CtNode=5949&mp=3> [dostęp: 7.12.2014].

²⁵ John F. Copper, *The KMT Returns to Power. Elections in Taiwan 2008 to 2012*, Lanham 2013, s. 60–61.

²⁶ Meggie Lu, *Presidential election 2008: Referendum. Referendums fail to meet thresholds*, „Taipei Times”, 23.03.2008, <http://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2008/03/23/2003406756/1> [dostęp: 4.10.2014].

²⁷ Liao Da-chi, Chen Boyu, Huang Chi-chen, *The Decline of “Chinese Identity” in Taiwan?! — An Analysis of Survey Data from 1992 to 2012*, „East Asia” 2013, No. 30, s. 273–290.

Podsumowanie

W XXI w. pochodzące z demokratycznych wyborów władze Tajwanu, albo związane z Demokratyczną Partią Postępową, albo z Kuomintangiem, pomimo iż realizują odmienne programy polityczne, wypełniają podstawowy obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Jednocześnie gwarantują Tajwanowi wielopłaszczyznowy rozwój, a społeczeństwu – wolności obywatelskie i dobrobyt. Należy dodać, że charakterystyczna ograniczona obecność Tajwanu w systemie międzynarodowym nie przekreśliła troski władz, niezależnie od ich politycznej afiliacji, o współtworzenie i utrzymywanie międzynarodowego ładu i sprawiedliwości. Doświadczenia ostatnich lat, związane z polityką Kuomintangu u steru władzy w latach 2008–2016, wskazują na osiągnięcia w zakresie poszerzania przestrzeni międzynarodowej Tajwanu. Wynikają one nie tylko z obranego przez rządzących kursu politycznego, ale są warunkowane jego recepcją ze strony władz ChRL, co nie musi iść w parze z poparciem społecznym dla tych inicjatyw. Chociaż dalsze zacieśnianie i instytucjonalizacja relacji z Chinami spotykają się ze sprzeciwem Tajwańczyków (jak np. wiosną 2014 r., kiedy doszło do zajęcia budynku parlamentu i manifestacji publicznych podczas tzw. studenckiego ruchu słoneczników), to jednak nie ograniczają dotychczasowych osiągnięć Tajwanu w sferze międzynarodowej.

Brak uznania międzynarodowego dla Republiki Chińskiej na Tajwanie nie marginalizuje możliwości współpracy gospodarczej pomiędzy partnerami, ale też jej nie ułatwia. Większość państw regionu Azji i Pacyfiku jest już silnie zaangażowana w tego typu działania i korzysta z potencjału gospodarczego, społecznego i politycznego Tajwanu. W ostatnich latach współpracę tę dodatkowo wspierają bilateralne porozumienia, które Tajwan zawarł już z niektórymi państwami w regionie, co dowodzi istnienia możliwości w tym zakresie i dobrze rokuje na przyszłość. W obszarze współpracy multilateralnej brak uznania międzynarodowego dla Tajwanu zdecydowanie utrudnia jego członkostwo w organizacjach międzynarodowych, z tego powodu korzysta on z alternatywnych rozwiązań, poprzez które stara się uzyskać dodatkową przestrzeń międzynarodową. Pomimo że tajwańska dyplomacja szczyci się sukcesami w tym obszarze, należy je oceniać z rezerwą. Osiągnięcia te są niejednokrotnie kompromisowe i kładą się cieniem na możliwościach poszerzenia udziału Tajwanu w regionalnych blokach handlowych w najbliższych latach na równoprawnych zasadach, należnych podmiotom państwowym. Nie należy zapominać, że kierunek ten może zostać podtrzymany tylko tak długo, jak długo będzie korespondował z wytycznymi polityki ChRL względem Tajwanu.

Contemporary Challenges for the Institutional Cooperation of Taiwan in the Asia-Pacific Region

Taiwan's limited participation in international organizations and institutions depends heavily on its unique, but troublesome position in the world. It results from the fact that in 1949, the Nationalist Party authorities of the Republic of China were established on Taiwan, after the lost war on the continent. Meanwhile, the victorious Communist Party established the People's Republic of China in the mainland. Throughout the course of the history of divided China, both governments competed for the representation of China in international organizations, however Taiwan's international presence was largely limited. For example, in 2015 Taiwan participated in 37 international organizations, in addition to the observer's status in 21 other, most of them of a regional range. It resulted from the development of some alternative strategies, markedly exemplified by Taiwan's participation in international organizations and institutions in the Asia-Pacific region.

Key words: Taiwan, China, Asia-Pacific, international organisations